

Katarzyna Ślaska
Biblioteka Narodowa

Biblioteka Europejska = The European Library = TEL - wspólna przyszłość?

Biblioteka Europejska została otwarta dla internautów całego świata w marcu 2005 roku. Powstała pod auspicjami Konferencji Dyrektorów Bibliotek Narodowych Europy (CENL - Conference of European National Librarians), dlatego też jej budowę rozpoczęto od udostępnienia zbiorów bibliotek narodowych poszczególnych krajów. Obecnie zrzesza ona 23 z 45 bibliotek narodowych Europy. Partnerami Biblioteki Europejskiej są biblioteki narodowe Austrii, Chorwacji, Czech, Cypru, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Holandii, Niemiec, Litwy, Łotwy, Malty, Polski, Portugalii, Serbii, Słowacji, Słowenii, Szwajcarii, Węgier, Włoch oraz Wielkiej Brytanii. Jak widać zasięg terytorialny Biblioteki Europejskiej nie pokrywa się z granicami Unii Europejskiej, choć godzien podkreślenia jest fakt, że uczestniczą w niej wszystkie kraje tzw. "nowej dziesiątki", które przystąpiły do UE w 2004 roku. Włączenie kolejnych bibliotek narodowych, m.in. Belgii, Grecji, Norwegii, Lichtensteinu i Luksemburga do TEL nastąpi w 2008 roku, po zakończeniu projektu EDL - European Digital Library.

Podstawowym celem Biblioteki Europejskiej jest zapewnienie powszechnego dostępu do bogactwa zasobów kultury europejskiej, promowanie jej wielowiekowego dziedzictwa i różnorodności. Poprzez portal <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.html> można przeszukiwać katalogi biblioteczne, zawierające obecnie około 150 milionów rekordów, i mieć dostęp do cyfrowej postaci książek, czasopism, zbiorów graficznych i audiowizualnych. Zasoby cyfrowe Biblioteki Europejskiej, choć obecnie jeszcze fragmentaryczne, stale się powiększają.

Ważnym elementem misji Biblioteki jest wielojęzyczność. Opublikowana w maju 2007 roku wersja 1.5 umożliwi korzystanie z podstawowych funkcji portalu, takich jak: wyszukiwanie proste, zaawansowane, przeszukiwanie kolekcji, tworzenie własnego zestawu kolekcji domyślnych w 21 językach, w tym także w języku polskim. Trwają prace nad przygotowaniem plików pomocy oraz plików informujących o działalności i planach Biblioteki Europejskiej we wszystkich europejskich językach. Wersja ta będzie opublikowana jeszcze w 2007 roku. Największym wyzwaniem lingwistycznym stojącym przed Biblioteką Europejską jest opracowanie wspólnego dla całej Europy, wielojęzycznego słownika haseł przedmiotowych. Prace nad tym ogromnym przedsięwzięciem rozpoczęto jesienią 2006 roku, lecz pierwsze rezultaty będą widoczne w portalu TEL nie wcześniej niż w 2008 roku.

Począwszy od marca 2006 roku w dokumentach unijnych i różnego rodzaju publikacjach internetowych zaczęła pojawiać się informacja o planowanym przekształceniu Biblioteki Europejskiej w Europejską Bibliotekę Cyfrową (EDL - European Digital Library)^[1]. W marcu 2007 roku zdecydowano jednak, że proces wzbogacania Biblioteki Europejskiej o zasoby cyfrowe, które w 2010 roku mają osiągnąć 6 mln obiektów, nie będzie związany ze zmianą nazwy. W dzisiejszym świecie każda poważna biblioteka musi, przynajmniej w części, być biblioteką cyfrową, dlatego też Biblioteka Europejska pozostanie de nomine Biblioteką Europejską, a nazwa *Europejska Biblioteka Cyfrowa* przestanie się pojawiać w kolejnych dokumentach i opracowaniach.

Sama nazwa *Biblioteka Europejska* może być myląca. Instytucja określana tym mianem nie jest w istocie biblioteką w tradycyjnym znaczeniu tego słowa. Nie prowadzi typowej dla każdej, nawet niewielkiej biblioteki, działalności. Nie jest nawet biblioteką wirtualną, jeżeli można użyć tego terminu na określenie instytucji, która posiada zbiory wyłącznie w postaci elektronicznej i udostępnia je jedynie zdalnie.

Biblioteka Europejska nie gromadzi zbiorów, nie opracowuje ich, nie przechowuje. W ogóle nie posiada własnych zasobów. Jest jedynie portalem, "wrotami do wiedzy", megawyszukiwarką umożliwiającą użytkownikom przeszukiwanie serwerów bibliotek europejskich i dbającą o spójność standardów bibliograficznych oraz technologicznych, dzięki którym jednolicie prezentowane są zasoby bibliotek od Londynu po Sarajewo, bez względu na stosowane w poszczególnych bibliotekach oprogramowanie i formaty opisu dokumentów bibliotecznych.

Nie jest też organizmem zamkniętym. Od początku jej istnienia trwają prace nad udoskonalaniem

oprogramowania, rozbudową strony internetowej oraz powiązanej z działalnością Biblioteki Europejskiej sieci usług dla bibliotek całej Europy. I, co podkreślają jej twórcy oraz eksperci Unii Europejskiej ds. digitalizacji oraz tworzenia dziedzictwa cyfrowego, celem Biblioteki Europejskiej jest włączenie również innych kategorii bibliotek: akademickich, publicznych, kościelnych i klasztornych, bez których prezentacja dorobku myśli europejskiej byłaby niepełna i fragmentaryczna.

Podstawową jednostką organizacyjną Biblioteki Europejskiej jest kolekcja. Kolekcją może być katalog biblioteki, baza danych zawierająca bibliografię narodową, inna biblioteczna baza danych, zbiór dokumentów cyfrowych o określonej tematyce lub nawet wystawa wirtualna. Dzięki takiej organizacji informacji TEL może już prezentować zbiory bibliotek innych niż narodowe. Jeżeli biblioteka narodowa współtworzy z innymi instytucjami kultury katalogi, biblioteki cyfrowe lub wystawy wirtualne, takie połączone zasoby biblioteczne są dostępne w portalu Biblioteki Europejskiej. Przykładem jest prezentowana w TEL *Memory of the Netherlands* składająca się z licznych podkolekcji, biblioteka cyfrowa, będąca rezultatem współpracy bibliotek i muzeów Holandii.

Tematyka Biblioteki Europejskiej pojawia się we wszystkich dokumentach związanych z digitalizacją i długookresowym przechowywaniem dokumentów cyfrowych, publikowanych od 2005 roku przez Unię Europejską. Na podstawie przyjętej 1 czerwca 2005 inicjatywy *i2010: Europejskie Społeczeństwo Informacyjne w roku 2010* w dniu 30 września 2005 roku Komisja Europejska opublikowała dokument **i2010: biblioteki cyfrowe**, w którego wnioskach czytamy między innymi: *Technologie informatyczne stwarzają możliwość ponownego "odkrycia" kulturowego i naukowego dziedzictwa Europy oraz udostępnienia go dla różnorodnych obecnych i przyszłych zastosowań. Zadanie to wymaga wspólnego wysiłku na poziomie Państw Członkowskich - których staraniom w zakresie digitalizacji i konserwacji cyfrowej brakuje na razie spójności - oraz na poziomie Wspólnoty. Skuteczna odpowiedź na powstałe wyzwania może przyspieszyć proces digitalizacji, ułatwić dostęp do informacji i zapewnić długookresową konserwację zasobów cyfrowych.* [2]

W 2006 roku Biblioteka Europejska stała się jednym z najważniejszych projektów digitalizacyjnych Komisji Europejskiej. W Zaleceniu Komisji Europejskiej z dnia 24 sierpnia 2006 r. w sprawie digitalizacji i udostępnienia w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych [3], będącym kolejnym krokiem realizacji strategii naszkicowanej w ramach inicjatywy *i2010: biblioteki cyfrowe* czytamy między innymi: Wspólny wielojęzyczny punkt dostępu umożliwiłby wyszukiwanie w Internecie rozproszonego - to znaczy znajdującego się w różnych miejscach i należącego do różnych podmiotów - dziedzictwa kulturowego Europy zapisanego w formie cyfrowej. Taki punkt dostępu zwiększyłby jego dostrzegalność i podkreśliłby jego wspólne cechy. Punkt dostępu powinien bazować na istniejących inicjatywach, jak np. Biblioteka Europejska (The European Library, TEL), w ramach której współpracują już biblioteki w Europie.

W listopadzie 2006 roku Rada Europy ogłosiła dokument Konkluzje Rady w sprawie digitalizacji i udostępniania w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych [4], w którym rola Biblioteki Europejskiej jest jeszcze dokładniej sprecyzowana:

[Rada Europy] [...] podkreśla [.], że:

- Europejska Biblioteka Cyfrowa, prowadząc od początku przygotowania techniczne i koncepcyjne do przyjęcia wszelkiego rodzaju dorobku kulturowego (tekstów, materiałów audiowizualnych, obiektów muzealnych oraz zapisów archiwalnych itp.), może na wczesnych etapach działalności wykorzystywać potencjał "masy krytycznej" wielojęzycznych zasobów tekstowych;

i dalej:

[Rada Europy] zachęca Państwa członkowskie,

- aby zajęły się kwestiami związanymi z digitalizacją i udostępnianiem w Internecie dorobku kulturowego oraz kwestią ochrony zasobów cyfrowych, określonymi w zaleceniu Komisji, a w szczególności zagadnieniami, na które zwrócono uwagę w niniejszych konkluzjach;
- aby w ramach pierwszego etapu działań, zgodnie ze wstępnym harmonogramem zamieszczonym w załączniku i

uwzględniając różne etapy zaawansowania poszczególnych państw członkowskich:

- **ulepszyły strategie i precyzyjnie określili cele krajowe** w zakresie digitalizacji i ochrony zasobów cyfrowych;
- **współpracowały przy tworzeniu europejskiej biblioteki cyfrowej** - wielojęzycznego, wspólnego punktu dostępu do rozproszonego europejskiego dziedzictwa kulturowego [.]

Dokumenty opracowane przez instytucje Unii Europejskiej nie tylko zachęcają państwa członkowskie Unii do prowadzenia aktywnej działalności w zakresie digitalizacji, lecz przede wszystkim otwierają bibliotekom cyfrowym drogę do współtworzenia ogólnoeuropejskiego cyfrowego dziedzictwa kulturowego przez uczestnictwo w ogólnoeuropejskich programach, takich jak **Biblioteka Europejska, Minerva** - Ministerial Network for Valorising Activities in digitisation, <http://www.minervaeurope.org/> czy **Michael** - Multilingual Inventory for Cultural Heritage In Europe, <http://www.michael-culture.org/en/home/>.

Prace nad tworzeniem Biblioteki Europejskiej są finansowane w ramach Programów Ramowych Komisji Europejskiej. Początkowo był to 5. Program Ramowy, a następnie projekt Tel-Me-Mor z lat 2005-2006, dzięki któremu zasoby Biblioteki Europejskiej zostały wzbogacone o kolekcje bibliotek narodowych nowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Ważnym elementem finansowania rozwoju TEL jest również program eContentPlus. Obecnie prowadzony jest projekt EDL - European Digital Library^[5], rozpoczęty we wrześniu 2006 roku, finansowany przez eContentPlus, którego celem jest włączenie do Biblioteki Europejskiej kolejnych dziewięciu bibliotek narodowych Europy^[6]. Podkreślić należy, że fundusze unijne nie finansują bezpośrednio prac nad tworzeniem kolekcji cyfrowych, a jedynie umożliwiają poszczególnym bibliotekom włączenie swoich zasobów w struktury Biblioteki Europejskiej.

Istotnym ograniczeniem Biblioteki Europejskiej w zakresie prezentacji dokumentów cyfrowych jest obowiązujące w państwach europejskich prawo autorskie. W poszczególnych krajach zapisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych różnią się, między innymi długością czasu ochrony praw twórcy lub jego spadkobierców, ale w praktyce powszechnie prawo nie zezwala na publikowanie cyfrowych wersji dokumentów powstałych w XX wieku. Wyjątek stanowiąc mogą tzw. dzieła osierocone (orphan works), czyli takie, których autora nie można ustalić. Problematyką dzieł osieroconych oraz publikacji o wyczerpanych i niewznawianych nakładach zajęła się również Unia Europejska^[7], która pragnie doprowadzić do regulacji prawnych, umożliwiających publikowanie cyfrowych wersji tych kategorii dzieł bez żadnych ograniczeń.

Mimo, że Biblioteka Europejska planuje partnerstwo z innymi niż narodowe typami bibliotek dopiero w przyszłości, już obecnie oferuje bibliotekom europejskim możliwość współuczestniczenia w tworzeniu zasobów bibliotecznych i cyfrowych Europy. Dynamiczny kiluosobowy zespół Biblioteki Europejskiej^[8] z siedzibą w Hadze, w Bibliotece Królewskiej, pracuje nad rozszerzaniem oferty dla bibliotek, archiwów i muzeów z terenu całej Europy.

Strona z linkami (http://libraries.theeuropeanlibrary.org/links/links_en.html) prezentuje interesujące, z punktu widzenia użytkownika, strony europejskich bibliotek oraz bibliotek cyfrowych. Biblioteki same zgłaszają chęć zaistnienia na stronie Biblioteki Europejskiej. W tym celu trzeba wysłać do biura Biblioteki Europejskiej (fleur.stigter@theeuropeanlibrary.org) krótki e-mail z opisem linkowanej strony, jej adresem oraz nazwą, która powinna pojawić się w serwisie. Istnieje również możliwość umieszczenia na własnej stronie internetowej mini-wyszukiwarki Biblioteki Europejskiej, w wybranym przez siebie kolorze. Wszystkie szczegóły dotyczące jej instalacji można znaleźć na stronie http://libraries.theeuropeanlibrary.org/services/minisearchbox_en.html. Biuro Biblioteki Europejskiej wydaje również biuletyn w języku angielskim informujący o swojej pracy, nowych projektach i oferowanych usługach, dostępny pod adresem: http://libraries.theeuropeanlibrary.org/newsletter/newsletter_en.html.

Biblioteka Narodowa została partnerem Biblioteki Europejskiej w styczniu 2007 roku. Polscy internauci bardzo aktywnie korzystają z zasobów TEL, w lutym byli grupą najliczniej odwiedzającą stronę Biblioteki (przed Stanami Zjednoczonymi i Francją), w marcu i kwietniu uplasowali się na drugiej pozycji, po internautach francuskich. Biblioteka Narodowa udostępnia w portalu Biblioteki Europejskiej katalog zbiorów w programie Innopac oraz zasoby Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona. W 2007 roku planowana jest rozbudowa polskich zasobów cyfrowych w Bibliotece Europejskiej oraz włączenie kolejnych katalogów zbiorów opracowanych w programie MAK.

Przypisy

[1] *European Commission steps up efforts to put Europe's memory on the Web via a European Digital Library* [on-line]. [dostęp 6 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/253&type=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

[2] *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów I2010: Biblioteki Cyfrowe. COM (2005) 465 wersja ostateczna* [on-line]. Bruksela: Komisja Wspólnot Europejskich, 30.09.2005 [dostęp 6 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/doc/communication/pl_comm_digital_libraries.pdf.

[3] *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów w sprawie digitalizacji i udostępnienia w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych. C(2006) 3808 wersja ostateczna* [on-line]. Bruksela: Komisja Wspólnot Europejskich, 24.08.2006 [dostęp 6 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/doc/recommendation/comm_recomm/pl.pdf.

[4] *Konkluzje Rady w sprawie digitalizacji i udostępniania w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych. (2006/C 297/01). In Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* [on-line] T. 49 (7 grudnia 2007) [dostęp 5 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/c_297/c_29720061207pl00010005.pdf.

[5] Nazwa projektu została ustalona jeszcze przed podjęciem decyzji o zachowaniu nazwy *Biblioteka Europejska*.

[6] Więcej informacji o programie EDL znaleźć można na stronie internetowej European Digital Library Project [on-line]. [dostęp 22 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.edlproject.eu/>.

[7] *Report on Digital Preservation, Orphan Works, and Out-of-Print Works. Selected Implementation Issues (adopted by the High Level Expert Group at its third meeting on 18.4.2007)* [on-line]. [dostęp 5 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=295.

[8] Informacje o międzynarodowym zespole Biblioteki Europejskiej można znaleźć na stronie internetowej The European Library [on-line]. [dostęp 22 czerwca 2007]. Dostępny w World Wide Web: http://libraries.theeuropeanlibrary.org/organisation/aboutusbios_en.html.

Biblioteka Europejska = The European Library = TEL - wspólna przyszłość? / Katarzyna Ślaska// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 5/2007 (86) czerwiec. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2007. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2007/86/a.php?slaska>. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187